

Generation (barn)fri?

Det minskade barnafödandets konsekvenser
och drivkrafter i Sverige
Juni Strategi april 2024

Juni Strategi har genomfört en studie för att objektivt undersöka vad det minskade barnafödandet beror på, om det är tillfälligt eller här för att stanna och vilka konsekvenser det får för Sverige och våra kommuner. Fyra huvudsakliga drivkrafter identifieras i studien. Mot bakgrund av drivkrafternas karaktär blir följden att trenden inte bedöms vända kraftigt inom kort. SCBs prognoser baseras dock på en snabb vändning, vilket om detta inte inträffar kan betyda att Sverige planerar för över 200 000 förskole- och skolplatser för mycket de kommande 15 åren.

Detta kompendium är en sammanfattning som belyser de centrala aspekterna av Juni Strategis studie och erbjuder en inblick i det minskade barnafödandets komplexitet och påverkan på samhället.

Inledning

Sedan 70-talet har utvecklade ekonomier upplevt en negativ trend i fruktsamhet, vilket har accelererat under senare år. I Sverige har trenden varit negativ sedan 2010 och kan inte enbart förklaras av tidigare förklaringsfaktorer som t.ex. konjunktur och familjepolitik. Idag ligger fruktsamheten på den lägsta nivån sedan 1749. Denna nedgång förutspås ha djupgående konsekvenser för samhället, från ekonomi till demografi och kultur. Med en fruktsamhet på 1,45 befinner sig Sverige nu under den kritiska gränsen för en möjlig accelererande befolkningsminskning och åldrande befolkning.

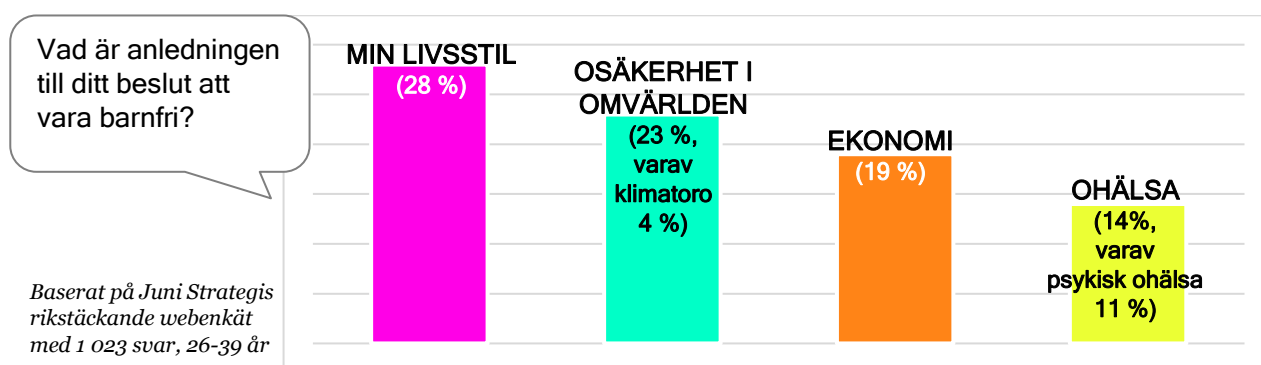
Juni Strategi har genomfört en Insightsstudie för att undersöka de bakomliggande orsakerna till denna nedgång, när trenden kan vända och dess konsekvenser för samhället.

Metod

Juni Strategi har använt en kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder, inklusive en rikstäckande webbenkät med 1 023 svarande i åldrarna 26-39 år, djupintervjuer med aktivt barnfria personer och analys av offentlig statistik samt genomlysning av aktuell forskning. Den rikstäckande enkäten genomfördes av Origo Group på uppdrag av Juni Strategi i januari-februari 2024. Respondenterna rekryterades genom webpanel och utgjordes av män och kvinnor i fruktsam ålder (26-39 år) spridda över riket. Respondenterna har en spridning vad gäller inkomst, utbildning och boendelän. 16 % uppger att de aktivt väljer bort barn helt, 12 % har aktivt skjutit upp barnafödandet och ytterligare 23 % har barn men vill inte få fler.

Slutsatser

Juni Strategis studie har identifierat fyra huvudsakliga drivkrafter bakom det minskade barnafödandet:

Fokus på frihet och livsstil: 28% väljer att inte skaffa barn för att prioritera sin frihet och egna intressen vilket tyder på en normförskjutning och ändrade attityder och beteenden kopplat till familjeliv. Denna faktor är tydligast hos kvinnor, där hela 36 % anger detta som huvudsaklig anledning till barnfrihet.

Psykisk ohälsa: Ökad psykisk ohälsa, särskilt bland unga kvinnor (19%), påverkar beslutet att skaffa barn negativt. Upplevd psykisk ohälsa är ett ökande samhällsproblem som nu i Juni Strategis studie även identifieras som en av de fyra huvudanledningarna till barnfrihet.

Ekonomi och upplevelse av en osäker omvärld vilka även förklarar tidigare upp- och nedgångar påvisas också i Juni Strategis studie (19% respektive 23%).

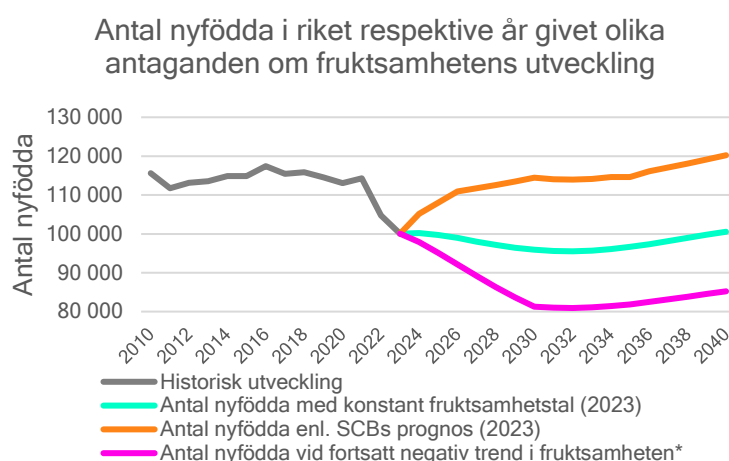
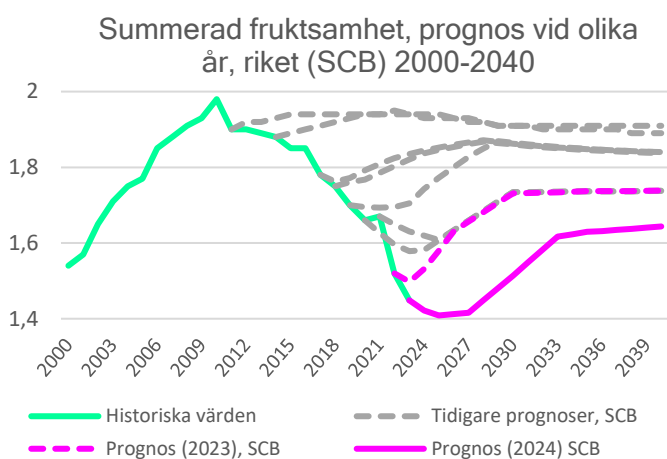
Pandemin, klimathotet och bostadsmarknaden: Trots spekulationer har dessa faktorer totalt visat sig ha mycket liten inverkan på beslutet att få barn.

Jag är ganska fast i mitt beslut att jag inte vill ha barn. Jag tycker om andras barn i min närhet, men det är inget för mig. Jag vill ha friheten som kommer med att vara barnfri.” Djupintervju med kvinna 37 år storstad

”Jag mår dåligt och kan knappt ta hand om mig, så vill inte utsätta barn att växa upp med sådan förälder. Vi har nog med barn som växer upp i dysfunktionella och destruktiva förhållanden, jag har gjort det själv.” öppet svar enkät kvinna 36 år

Konsekvenser och prognoser

SCBs aktuella prognos avseende fruktsamheten i Sverige framöver, vilken bland annat ligger till grund för aktuella befolkningsframskrivningar, utgår från att fruktsamheten ska öka igen relativt kraftigt från 2026-2030 för att återgå till ett slags historiskt snitt om 1,62. De kommunala prognoserna uppdateras först 2025 och ligger därför kvar enligt 2023 års prognostal, vilket ger hela 200 000 fler nyfödda de närmaste 15 åren än rikets prognos.

Övriga Norden har justerat ned sina fruktsamhetstal i befolkningsprognoserna och slutsatser i Junis Strategis studie samt forskning från bla Stockholms Universitet tyder inte på en snabb upphämtning i Sverige. SCBs senaste prognos är således troligen överskattad och Juni Strategi har därför beräknat alternativa scenarion med bibehållen fruktsamhet på 2023 års nivå samt en fortsatt negativ trend fram till 2030.

Baserat på dessa olika scenarion för framtida fruktsamhet pekar Juni Strategis studie på potentiella konsekvenser som kommer påverka Sveriges kommuners planering kraftigt.

Scenario: Bibehållen fruktsamhet: 80 000 färre barn jämfört med riksprognosen och 280 000 färre barn fram till 2040 jämfört med SCBs kommunala prognos, vilket i sin tur ger 200 000 färre barn i förskola och skola år 2040 på kommunnivå. Även jämfört med mängden barn i skola/förskola år 2024 blir antalet 200 000 färre år 2040.

Scenario: Fortsatt minskad fruktsamhet till 2030: 500 000 färre barn fram till 2040 jämfört med SCBs kommunala prognoser.

Sedan 1749 har Sverige endast haft negativt födelsenetto under 3 perioder (smittkoppor 1772, finska kriget mot Ryssland 1808-1809 och i slutet av 90-talet efter den stora babyboomen). Scenarioberäkningarna ger vid handen att detta nu sker igen senast år 2028. I studien beskrivs konsekvenser för konsumtion och bostadsmarknaden.

Relevans och kontakt

Det minskade barnafödandet i Sverige är resultatet av en komplex samling faktorer, från individuella val till samhällsliga trender. Att förstå och adressera dessa drivkrafter är avgörande för att hantera konsekvenserna och forma framtida politik och samhällsstrukturer. Detta kompendium ger en kortfattad bild av Juni Strategis omfattade insiktsstudie.

Kontakt: För mer information, vänligen kontakta Mona Kjellberg på Juni Strategi, mona.kjellberg@junistrategi.se, 0702864071. www.junistrategi.se